

Aleg. 139.

Sprawozdanie

komisyi administracyjnej o ponownem przedłożeniu Wydziału krajowego w przedmiocie projektu ustawy o stosunkach służbowych.

Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z dnia 17. Stycznia 1888 odroczył Wysoki Sejm rozprawę nad projektem ustawy o stosunkach służbowych i przekazał takowy Wydziałowi krajowemu do ponownego zbadania, poczynienia stosownych zmian i przedłożenia wniosków na najbliższej sesyi sejmowej, a w razie odroczenia Sejmu bezpośrednio po jego zebraniu się.

W wykonaniu tej uchwały przedłożył Wydział krajowy swe sprawozdanie ze zmienionym projektem ustawy, który w moc uchwały Wysokiego Sejmu z dnia 15. Września 1880 ponownie komisji administracyjnej do sprawozdania przekazany został, która niezwłocznie zajęła się szczegółowym rozbiorem tak całego projektu, jako też w szczególności rozbiorem zmian przez Wydział krajowy proponowanych; nie mogła jednak komisya przed odroczeniem sesyi w Październiku r. z. wejść ze swem sprawozdaniem do Wysokiej Izby, gdyż okazała się konieczność przeprowadzenia rokowań z c. k. Rządem, których przed odroczeniem sesyi ukończyć nie było możności.

Bezpośrednio po obecnem zwołaniu Wysokiego Sejmu zawiązane zostały ponownie rokowania z c. k. Rządem krajowym, a po wyczerpującej dyskusyi zapadły w komisji uchwały, które uchyliły podniesione z tej strony wątpliwości, lub też wyrównały różnice, zachodzące między zapatrywaniami c. k. Rządu a komisji — tak, iż spodziewać się słusznie należy, iż z tego powodu żadna trudność zajść nie powinna, ażeby ustawa tyle pożądana mogła stać się obowiązującą.

Co do ogólnego omówienia całości ustawy komisya, nie chcąc się powtarzać, powołuje się na wywody w swoim poprzednim sprawozdaniu z dnia 14. Stycznia 1888 zawarte i ogranicza się jedynie do uzasadnienia zmian proponowanych, o ile one są zasadniczej a nie stylistycznej natury, a mianowicie:

Do Art. III.; §. 36. i 54.

W miejscach, w których jest mowa „o gminie stanowiącej z obszarem dworskim wspólną gminę katastralną“ użyto wyrazów „gmina, z którą razem obszar dworski stanowi jedną miejscowość“, które to określenie już przyjętem zostało w innych ustawach, a to z przyczyny, iż zachodzą wypadki, w których kilka gmin razem z obszarem dworskim tworzy wspólnie jedną gminę katastralną.

Do §. 1.

Komisya nie mogła uwzględnić uwag w sprawozdaniu Wydziału krajowego zawartych i proponuje przywrócenie drugiego ustępu w brzmieniu przyjętem w pierwotnym swoim projekcie, gdyż objętyom przez Wydział krajowy poczynionym zapobiegła komisya przez propozycyę nowego §. 39., wprowadzającego „poświadczenia tymczasowe“, których oddanie przy zawieraniu umowy stanowić ma równie jak oddanie książki służbowej lub certyfikatu znak symboliczny zawarcia umowy.

Do §. 2.

Komisya wnosi opuszczenie pierwszego ustępu przez Wydział krajowy proponowanego a natomiast przywraca dawniejszy swój wniosek że „danie zadatku pozostawia się obopólnej umowie“, obowiązkowe bowiem dawanie zadatku nie odpowiada we wielu okolicach kraju przyjętem i ustalonym zwyczajom — a we wielu wypadkach mogłoby narazić służbodawcę na utratę danej tytułem zadatku kwoty bez możności jej odzyskania.

Do §. 5.

Uchylenie proponowanych przez Wydział krajowy zmian uzasadnione jest wnioskiem w §. 1. zawartym.

Do §. 7.

W skutek uwag c. k. Rządu, że postanowienia tego paragrafu, z wyjątkiem pierwszego ustępu, częścią już są zawarte w innych ustawach lub rozporządzeniach obowiązujących, częścią zaś odnosząc się do stręczycieli ustawie przemysłowej podlegających, nie należą do ustawodawczej kompetencji Wysokiego Sejmu, której przekroczenie mogłoby narazić całą ustawę na odmowę Najwyższej sankcyi, uchwaliła komisya proponować zatrzymanie tylko pierwszego ustępu — zaś eliminując dalsze, proponować będzie powzięcie osobnej uchwały, wzywającej c. k. Rząd, ażeby odnośne już obecnie obowiązujące postanowienia ustaw i rozporządzeń republikiował — zaś potrzebne ze względu na okazujące się w kraju naszym braki odpowiednich postanowień i z tego powodu zbyt często powtarzające się niedogodności i nadużycia pod względem stręczycielstwa — potrzebne uzupełnienia w drodze ustawodawczej wyjednał.

Do §. 11.

Komisya proponuje odmiennie od dawniejszych wniosków, ażeby w razach, w których innej umowy nie zawarto, czas trwania służby dla sług do gospodarstwa wiejskiego przyjętych nie na rok kalendarzowy — lecz na rok jeden licząc od dnia przyjęcia służby był oznaczonym a to z tej przyczyny, że we wielu okolicach kraju naszego według zwyczaju od niepamiętnych czasów ustalonego, rok gospodarstwa wiejskiego zaczyna się i kończy na Sw. Jan, to jest 24 Czerwca, z tym też terminem rozpoczynają i kończą się zwykle dzieł rzawy — niemniej sądzi komisya, że przy pozostawieniu swobody do zawarcia odmiennej ugody, leży w interesie tak sług jak służbodawców, ażeby zawarte w ciągu rozpoczętego roku

umowy zapewniały trwanie służby nie tylko do nowego roku kalendarzowego, lecz na rok pełny od dnia przyjęcia służby liczyć się mający.

Wprawdzie c. k. Rząd w swoich uwagach zwrócił baczność komisji, czyby nie należało zastanowić się, ażali zatrzymanie terminu kalendarzowego nie byłoby odpowiedniejszym ze względu na możliwe osiągnięcie jednolitości ustawodawczej z odnośnymi przepisami w innych prowincjach monarchii obowiązującymi, komisja jednak była tego zdania, że uchwalenie terminu przez nią proponowanego się zaleca, zwłaszcza gdy się zważy, że proponowane postanowienie odpowiada naszym stosunkom krajowym i że cel jednolitości prawodawczej przez c. k. Rząd zamierzony, chociażby Wys. Izba poszła za jego zdaniem, nie zostałby osiągnięty, gdyż i w innych prowincjach w skład monarchii wchodzących odmienne i z sobą różniące się obowiązują terminy i tak n. p. w Krainie w moc §. 10. obowiązującego rozporządzenia liczyć się ma rok od Bożego Narodzenia — w Tyrolu w moc §. 9. ustawy z 22. Stycznia 1879 pozostawione jest oznaczenie terminu miejscowemu zwyczajowi, w Czechach ustawa z 7. Kwietnia 1866. w §. 9. postanawia termin roku bez oznaczenia „kalendarzowy” i t. p., z tych powodów i w uwzględnieniu, że zamiar dążenia do jednolitości ustawodawczej tylko wtenczas mógłby zaważyć na szali postanowień Wys. Izby, gdyby przez to na szwank nie narażone zostało zadosyćuczynienie wymogom, na zwyczajach, odrębnych stosunkach i właściwościach w kraju naszym istniejących opartym — co w obecnym wypadku nie miało by miejsca; komisja poleca przeto przyjęcie uchwalonej przez nią zmiany — która, według treści uwag c. k. Rządu, w żadnym razie nie powinna by wzniecać obawy, żeby przyjęcie do skutku ustawy przez to zagrożone być mogło

Do §. 17.

Komisja nie mogła podzielić zapatrywań Wydziału krajowego jakoby proponowane przez nią poprzednio powołanie na postanowienie w ustawie karnej zawarte miało być zbyt tęcznym, przeciwnie komisja jest tego zdania, że w interesie tak służbodawcy jak też i sługi leży, ażeby to postanowienie, będące podstawą karnośći domowej — a stanowiące granicę, której przekroczenie staje się karygodnym, znalazło miejsce w proponowanej ustawie. Pod względem ustawodawczo-technicznym podobne powołania znajdujemy we wielu obowiązujących ustawach, z tych przyczyn komisja zatrzymanie tego ustępu proponuje.

Do §. 19.

Ustęp 4. zmieniła komisja w skutek uwag ze strony c. k. Rządu, proponując, by w takich razach, w których służbodawca zatrzymuje w ciągu służby pewną ustawą dozwoloną część zasług, kwota ta własność sługi stanowiąca uważaną była jako kaucya dla zapewnienia dotrzymania terminu służby i oddania powierzonych słudze przedmiotów — przy zupełnej wolności postanowienia zmian pod tym względem, przy zawieraniu umowy między służbodawcą a sługą.

Do §. 20.

Ustęp ostatni przez Wydział krajowy proponowany komisja uchwaliła opuścić, gdyż poprzednie ustępy z dodatkiem, że nie tylko co do „rodzaju i ilości”, lecz także „co do jakości” odzieży i bielizny zastosować się należy do miejscowego zwyczaju, określają jasno obowiązki służbodawcy.

Do §. 28.

W odniesieniu do zmiany w §. 17. pod b) proponowanej uchwaliła komisja, że dawniej pod b) proponowany ustęp przywrócić należy i stosując się pod względem stylizacji do uwag przez c. k. Rząd jej zakomunikowanych, proponuje jego przyjęcie.

Do §. 30.

Według opinii c. k. Rządu w stanowczy sposób wyrażonej, treść ustępu końcowego tego paragrafu mogłaby być w ten sposób interpretowaną, jakoby zakres kompetencji sądów ustawami zawarowany przez przyjęcie podobnego postanowienia mógł być uszczuplonym — i że w takim razie mogłyby zająć wątpliwości, czy postanowienia w tym kierunku proponowane nie sięgają po za granicę stosunków służbowych — w którym to razie przyjęcie do skutku całej ustawy byłoby narażone na pewne niebezpieczeństwo.

Z uwagi, że wkraczanie w zakres kompetencji sądów, po za stosunek służbowy, nigdy nie leżało w intencjach komisji, nie mniej w uznaniu słuszności uwag c. k. Rządu pod względem możliwości wątpliwej interpretacji — postanowiła komisja proponować opuszczenie dwu ostatnich ustępów i zmieniła redakcyę co do całego paragrafu, przez co wyrażonym przez c. k. Rząd intencyom w zupełności odpowiedziała.

§. 39. nowy.

W celu umożliwienia sługom starania się o nową służbę, podczas trwania dawniejszej, oraz zawierania w myśl §. 1. ważnych umów przed upływem terminu służby w której pozostają, proponuje komisja zaprowadzenie „poświadczeń tymczasowych“, ważnych jedynie w tym celu, które według proponowanego formularza do książek służbowych jako juxta mają być dołączone, w razie potrzeby z książki wycięte i sługom wydawane.

Do §. 50. dawnego 51. nowego.

W ustępie końcowym upatrywał c. k. Rząd niejako prawo egzekucyi stronie interesowanej przyznane; ze względu że służbodawcy pozostawioną jest przy zawieraniu umowy możliwość zawarowania sobie prawa, ażeby sługa w razie przyznania kwoty odszkodowania, takową odsłużył — komisja proponuje opuszczenie tego ustępu.

Do §. 53. dawnego 54. nowego.

Komisja proponuje w myśl pierwotnego wniosku, ażeby kara aresztu najkrótsza trwała przez godzin dwanaście — przeciw czemu c. k. Rząd żadnych nie czynił objekcji — przez co upada jedyny powód, który skłonił Wydział do proponowania zmiany.

Dział VI.

Z opuszczeniem całkowitem tego działu, traktującego o zastosowaniu w pewnych wypadkach tej ustawy także do stosunków służbowych co do oficyalistów prywatnych komisja się zgadza.

Inne zmiany nie są zasadniczej lecz tylko stylistycznej natury, albo też są wypływem zmian w innych paragrafach proponowanych.

Uzasadnwszy w ten sposób treść przedłożonego projektu, komisja administracyjna wnosi:

Wysoki Sejm raczy:

1. Uchwalić załączony % projekt ustawy.
2. Powziąć załączoną % uchwałę:

%. Ze względu, że nadużycia przez stręczycieli lub biura stręczzeń, przy stręczeniu sług, w sposób dla służbodawców i służby uciążliwy i szkodliwy częstokroć się ponawiają, a z tego powodu i tak rozluźnione stosunki służbowe w naszym kraju w ogóle, a przedewszystkiem co do sług dla gospodarstwa wiejskiego przyjmowanych stają się coraz trudniejszymi, przez co

gospodarstwo krajowe i jego dobrobyt na dotkliwie klęski bywają narażone, oraz ze względu, że dotychczas obowiązujące postanowienia nie we wszystkim odpowiadają zmienionym w kraju naszym stosunkom, Sejm krajowy wzywa c. k. Rząd:

1. Ażeby przepisy co do dozoru i kontroli osób i biur stręczeniem się trudniących ściśle wykonywać, a wykraczających przeciw obowiązującym postanowieniom surowej karze poddawać;

2. ażeby w tym celu obowiązujące postanowienia republikować polecił;

3. ażeby w drodze odpowiedniej wyjednał uzupełnienie postanowień i rozporządzeń moc obowiązującą mających, w sposób stosunkom obecnym i odrębnym właściwościom kraju naszego odpowiedni, na wzór postanowień w krajach obcych przyjęty, a mianowicie:

a) ażeby osoby stręczeniem sług się trudniące podlegały surowszemu ukaraniu i odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę za stręczenie sług dokumentami służbowymi nieopatrzonych, za odmawianie sług, za polecanie sług ze świadomością o ich niemoralności, o ich szkodliwych nałogach lub o braku uzdolnienia do ugodzonej służby;

b) ażeby stręczącemu niewolno było upominać się o umówione wynagrodzenie aż po upływie dni 30stu po zawartej między słuźbodawcą a słuźgą umowie;

c) ażeby za stręczenie sług umowy niedotrzymujących lub niezdolnych do usług, do których ugodzeni zostali, słuźbodawca nie był obowiązany płacić wynagrodzenia;

d) ażeby ponawianie się wykroczeń przeciw obowiązującym przepisom pociągało za sobą utratę otrzymanego do stręczenia sług upoważnienia i ażeby postanowienia pod tym względem obowiązujące, obostrzone i ściślej wykonywane były.

Lwów dnia 7. Stycznia 1889.

Przewodniczący

Euzebiusz Czerkawski.

Sprawozdawca

Zygmunt Kozłowski.

Ustawa

z dnia dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim o stosunkach sług.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim wydaję załączoną ustawę o stosunkach sług i rozporządzam co następuje:

Art. I.

Postanowienia tej ustawy wejđą w życie dnia sześćdziesiątego po jej obwieszczeniu.

Art. II.

Każdy sługa winien zaopatrzyć się najdalej do roku od obwieszczenia ustawy w nową książkę służbową.

Władza, wydaję nową książkę służbową, uwidoczni tę okoliczność w dotychczasowej książce służbowej, która od tej chwili ma jedynie znaczenie i doniosłość świadectwa służbowego za czas upłyniony.

Art. III.

Z dniem wejścia w życie tej ustawy tracą moc obowiązującą wszelkie dawniejsze w tej mierze wydane rozporządzenia i przepisy, a mianowicie:

- a) rozporządzenie prezydyalne c. k. Namiestnictwa z dnia 1. Lipca 1857. Dz. u. kr. Część II. Nr. 12 dla lwowskiego okręgu administracyjnego, zawierające prowizoryczny regulamin dla sług w lwowskim okręgu administracyjnym;
- b) rozporządzenie Prezydyum krajowego z dnia 11. Marca 1855 Dz. u. kr. Nr. 14. dla krakowskiego okręgu administracyjnego, zawierające tymczasowe urządzenie klasy służących dla krakowskiego okręgu z wyjątkiem głównego miasta Krakowa;
- c) rozporządzenie Prezydyum krajowego z dnia 4. lipca 1857 Dz. u. kr. Nr. 18. dla krakowskiego okręgu administracyjnego, zawierające tymczasowe urządzenie klasy służących dla głównego miasta Krakowa;
- d) wreszcie wszelkie z temi rozporządzeniami w związku będące przepisy.

Wszelkie grzywny, jakie do chwili wejścia w życie niniejszej ustawy przez władzę polityczną w wykonywaniu dotąd obowiązujących przepisów o stosunkach sług na obszarach dworskich nakładane były, przypaść mają na fundusz ubogich miejscowych tej gminy, z którą razem dotyczący obszar dworski jedną stanowi miejscowość.

Art. IV.

Wykonanie niniejszej ustawy poruczam mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

Ustawa o stosunkach służbowych.

Dział I.

Powstanie stosunku służbowego.

§. 1.

Zawarcie umowy.

Stosunek służbowy polega na umowie służbowej, która pisemnie lub ustnie zawartą być może.

Ustna umowa staje się obowiązującą, gdy sługa odda a służbodawca odbierze książkę służbową lub certyfikat albo też poświadczenie tymczasowe jej miejsce zastępujący (§§. 36, 38 i 39).

§. 2.

Zadatek.

Danie zadatku pozostawia się obopólnej umowie.

Zadatek dany słudze przy zawieraniu umowy wlicza się w zasługę, jeżeli nie postanowiono odmiennie.

§. 3.

Warunki umowy.

Warunki umowy służbowej zależą od obopólnego układu. Warunki sprzeczne z postanowieniami niniejszej ustawy lub innych ustaw są nieważne.

Umowa służbowa nie może również uwłaczać obowiązkowi uczęszczania do szkoły.

Za przyjęcie warunków ustawami niedozwolonych ulegną karze tak sługa jak służbodawca lub jego zastępca.

§. 4.

Zastępca służbodawcy.

Postanowienia ustawy o służbodawcy odnoszą się również do jego zastępców. Wyjątek w tej mierze stanowią jedynie takie postanowienia, które z natury rzeczy odnosić się mogą wyłącznie tylko do osoby samego służbodawcy.

§. 5.

Równoczesne przyjęcie służby u kilku służbodawców.

Zawieranie umów o równoczesne objęcie służby u kilku służbodawców jest niedozwolone. Sługa obowiązany jest wstąpić do służby u tego służbodawcy, któremu oddał książkę służbową lub certyfikat, lub też poświadczenie tymczasowe.

Służbodawca, do którego sługa zawierający równocześnie kilka umów służbowych z powodu poprzednio ważnie zawartej umowy na służbę nie wstępuje, ma prawo żądać od sługi zwrotu podwójnego zadatku lub wy-

nagrodzenia (§. 51). Sługa podpada nadto stosownej grzywnie lub karze do 14 dni aresztu.

Służbodawca, któremu przy zawieraniu umowy służbowej wiadomem było, że sługa już z kim innym umowę służbową zawarł, nietylko nie ma prawa do podwójnego zadatku ani do wynagrodzenia szkody, ale nadto ulegnie karze stosownej i odpowiada osobom trzecim, niepodzielnie ze sługą za wyrządzoną szkodę.

Zadatek dany przez takiego służbodawcę, winien sługa w każdym razie zwrócić i u odpowiedniej władzy złożyć. Zadatek ten wpływa do funduszu miejscowych ubogich.

§. 6.

Odmawianie służby.

Kto sługę namawia, ażeby bez powodu w ustawie przewidzianego nie stawił się do służby, do której się zobowiązał, albo żeby służbę przyjętą przed upływem terminu w moc ugody lub postanowień tej ustawy obowiązującego opuścił, ulegnie stosownej grzywnie od 10 do 100 zł w. a. lub odpowiedniej karze aresztu i będzie nadto służbodawcy odpowiedzialnym za szkodę przez to wyrządzoną (§. 51).

§. 7.

Stręczenie sług.

Stręczenie sług, wykonywane jako zarobkowanie bez zezwolenia władzy, podpada karze stosownie do obowiązujących w tej mierze przepisów.

§. 8.

Rozpoczęcie służby.

Jeżeli umowa ważnie zawartą została, obowiązany jest służbodawca przyjąć sługę, sługa zaś wstąpić do służby w oznaczonym czasie.

§. 9.

Nieprzyjęcie służby.

Służbodawca może odstąpić od umowy i nie przyjąć służby, jeżeli zaszły takie okoliczności, któreby go uprawniały do wydalenia służby ze służby przed upływem umówionego czasu trwania służby (§. 27). Służbodawca ma w takim wypadku nadto prawo żądać zwrotu danego zadatku.

Jeżeli służbodawca nie może przyjąć służby z powodu, iż wydarzył się taki wypadek, który przyjęcie ugodzonego służby czyni zbytecznym, winien o tem sługę niezwłocznie uwiadomić, pozostawić słudze dany zadatek, a nadto wypłacić mu zasługę w gotowiźnie za jeden miesiąc przy służbie całorocznej, a za dni 14 przy krótszej.

Służbodawca zaś, któryby bez uzasadnionego powodu służby nie przyjął, winien prócz utraty zadatku, zapłacić słudze ugodzoną zasługę, to jest zasługę w gotowiźnie i naturaliach, o ile się takowe

według umowy należały, za trzy miesiące przy służbie całorocznej, a za jeden miesiąc przy krótszej.

§. 10.

Niestawienie się do służby.

Sługa może odstąpić od umowy i nie zgłosić się do służby, jeżeli zaszły takie okoliczności, któreby go upoważniały do oddalenia się ze służby przed upływem umówionego czasu trwania służby (§. 28).

Sługa, nie mogący stawić się do służby z powodu przeszkody wynikłej nie z jego własnej winy, a widocznie dłużej trwać mającej, powinien o tem słuźbodawcę zaraz uwiadomić i zwrócić mu otrzymany zadatek.

Jeżeli jednak przeszkoda wkrótce usunięta być może, obowiązany jest na żądanie słuźbodawcy po usunięciu przeszkody wstąpić do służby.

Z wyjątkiem tych wypadków, każdy sługa, nie jawiący się do służby, podpada grzywnie do 5 zł. w. a. lub karze aresztu do dni 14 (§. 8), a nadto będzie na żądanie słuźbodawcy nawet środkami przymusowymi do służby przystawiony (§. 52). Słuźbodawca może jednak zwolnić go od (umowy, a poprzestać na zwrocie zadatku i wynagrodzeniu doznanej szkody §. 51), względnie na wypłacie podwójnego zadatku.

Dział II.

Prawa i obowiązki w czasie służby.

§. 11.

Czas trwania służby. Milcząco odnawianie.

Oznaczenie czasu trwania służby pozostawia się dobrowolnej umowie stron.

Jeżeli umowy takiej nie było, czas trwania służby oznacza się: dla sług przyjętych do gospodarstwa wiejskiego na jeden rok, a dla sług innych na 3 miesiące, licząc od dnia rozpoczęcia służby.

Umowa słuźbowa zostaje milcząco przedłużoną na przeciąg czasu pierwotnie umówiony lub w ustępie drugim określony :

a) jeżeli sobie strony nie zastrzegły, że milcząco odnowienie kontraktu słuźbowego bezwarunkowo miejsca mieć nie może;

b) jeżeli umowa słuźbowa ani przez słuźbodawcę ani przez sługę w terminie §. 26. określonym wypowiedzianą nie została.

Odmienne postanowienia tak co do czasu trwania stosunku słuźbowego, jak co do milczącego odnawiania i wypowiedziania (§. 26), tylko wówczas za ważne uznane być mogą, jeżeli wpisane są do książki słuźbowej (§. 43) lub wyrażone w pisemnym układzie.

§. 12.

Obowiązki sługi.

Przez wstąpienie do służby staje się sługa domownikiem służbodawcy i podlega odtąd jego dozorowi.

Sługa winien być wobec służbodawcy swego wiernym, posłusznym, prawdomownym, uległym, pilnym w wypełnianiu obowiązków, baczny i troskliwym o jego dobro, winien okazywać służbodawcy uszanowanie i przychylność, winien przestrzegać porządku i czystości.

Wobec rodziny służbodawcy i innych domowników winien sługa zachować się ulegle i z uszanowaniem; żyć w zgodzie z innymi sługami, a wystrzegać się wszelkich, kłótni, plotek i obmawiania kogokolwiek, zwłaszcza służbodawcy i rodziny jego.

§. 13.

Sługa winien spełniać wedle rozkazów służbodawcy dokładnie i bez oporu nie tylko usługi, do których się wyraźnie ugodził, ale także takie, które do obowiązków przyjętej służby zwyczajnie zaliczane bywają. Spory między sługami o to, który z nich robotę lub usługę pewną wykonać ma, rozstrzyga służbodawca. Nawet sługa przyjęty tylko do ściśle określonych zajęć, ma pełnić na wezwanie służbodawcy usługi innego rodzaju, jeżeli sługa do tego przeznaczony nie może wypełniać ich z powodu choroby lub innej przeszkody, albo też jeżeli tego nieodzownie wymagają inne okoliczności, n. p. pilna robota w polu. W przypadku samowolnego uchylania się sługi od roboty, służbodawca ma prawo nie tylko oddalić sługę, jeżeli zachodzą warunki wymienione w §. 27. pod lit. b), ale także przyjmując kogo innego do wykonania tej roboty, a wydatki tem spowodowane potrącić słudze z zapłaty.

Sługa nie może uchylać się od roboty w święta wyznań, do których nie należy. Nawet w niedzielę i święta uroczyste własnego wyznania winien sługa wypełniać zwykłe roboty domowe, a nawet takie nadzwyczajne, które bez niebezpieczeństwa odłożone być nie mogą.

Zajęcia te nie powinny jednak przeszkadzać uczęszczaniu na nabożeństwo w niedzielę i święta. Służbodawca oznacza sługom czas i kolej udawania się na nabożeństwo.

§. 14.

Sługa winien poruczone roboty sam wykonywać, i tylko za zezwoleniem służbodawcy może komu innemu poruczyć ich dopełnienie.

Dla własnych interesów może sługa tylko za zezwoleniem służbodawcy wydalac się z domu, jednak winien wrócić na czas przez służbodawcę oznaczony.

Pod odpowiedzialnością i surową karą niewolno słudze przyjmować bez wyraźnego zezwolenia służbodawcy kogokolwiek na nocleg. Służbo-

dawca ma nadto prawo zakazać słudze przyjmować u siebie kogokolwiek i o innej porze dnia.

§. 15.

Sługa winien przy każdej sposobności przestrzegać dobra i interesu słuźbodawcy swego, ochraniać je, i w ogóle o ile możności chronić słuźbodawcę od szkody i uszczerbku. Sługa winien ostrożnie obchodzić się z ogniem i światłem. Do miejscowości, w których z powodu ognia niebezpieczeństwo zagrażać może, nie wolno słudze pod surową odpowiedzialnością wchodzić z ogniem lub otwartem światłem, w tych też miejscowościach i w ogóle tam, gdzie słuźbodawca wzbroni, palić tytoniu nie wolno.

Sługa obowiązany jest donieść słuźbodawcy o wszelkich dostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach, kradzieżach lub innych czynach karygodnych, bądź to przez inne sługi, bądź przez obce osoby na szkodę słuźbodawcy, jego rodziny lub domowników popełnionych lub zamierzonych.

Za wyrządzoną szkodę odpowiada sługa słuźbodawcy według przepisów powszechnej ustawy cywilnej; orzeczenie w tej mierze wydaje właściwa władza w tej ustawie powołana (§. 51.).

§. 16.

Sługa winien suknie, bieliznę i inne swe ruchomości mieć w domu słuźbodawcy i tylko za wyraźnem zezwoleniem słuźbodawcy może przechować je gdziekolwiek indziej.

Słuźbodawca ma prawo w każdym czasie przejrzeć w obecności sługi i jeszcze jednego świadka skrzynie, kufry i wszelkie inne przechowki sługi.

§. 17.

Prawa i obowiązki słuźbodawcy wobec sługi.

Słuźbodawca winien wedle możności ochraniać sługę od znieważania przez osoby trzecie, i w ogóle wspierać go w razie potrzeby w granicach słuszności, a czuwać nad obyczajnem i przyzwoitem zachowaniem się sługi w domu i po za domem. W tym celu równie, jak dla utrzymania spokoju i porządku w domu, niemniej dla wymuszenia posłuszeństwa, może słuźbodawca dawać słudze upomnienia i nagany i w razie potrzeby użyć środków karności domowej w granicach określonych §. 413. ustawy karnej. Jeżeli skarcenia domowe pożądanego skutku nie odniosą, ukarze go władza powołana do wykonywania postanowień tej ustawy (§. 53. 54.).

§. 18.

R o b o t a.

Robota słudze przez słuźbodawcę wyznaczona winna być zastosowaną do sił sługi.

§. 19.

Z a s ł u g a.

Słuźbodawca winien płacić słudze umówioną zasługę w terminach umową oznaczonych.

Dowolne dawanie słudze podarunków lub poczesnego, chociażby kilkakrotnie ponawiane, nie uzasadnia obowiązku czynienia także w przyszłości datków tego rodzaju.

Jeżeli czas płacenia zasługi nie jest umową oznaczony, uiszczoną być ma zasługa w gotowiźnie przy służbie rocznej kwartalnie z dołu, przy krótszej miesięcznie z dołu, zasługa zaś w naturaliach, czyli ordynarya w takich samych terminach z góry.

Jeżeli w umowie inaczej nie postanowiono, wolno słuźbodawcy zatrzymać z płacy w ciągu służby należnej przy umowach rocznych dwumiesięczne, zaś przy umowach na czas krótszy zawartych jednomiesięczne zasługi w gotowiźnie, a to jako kaucyę w celu zapewnienia dotrzymania umowy i ubezpieczenia zwrotu oddanych przedmiotów.

Zatrzymanie zasługi razem z płacą w ostatnim terminie wypłaty przy padającej, według wyniku obopólnego obrachunku winien wypłacić słuźbodawca słudze, gdy tenże ze służby występuje, lub w razie sporu o odszkodowanie w chwili, gdy orzeczenie właściwej władzy stanie się prawomocnem (§. 51.).

Jeżeli odmiennych postanowień do książki słuźbowej nie wpisano, należy zastosowywać w razach wątpliwych postanowienia powyższe.

§. 20.

Wikt i odzież.

Wikt słudze należący się winien być zdrowym i dostatecznym.

Umowa co do rodzaju i ilości ubioru i bielizny słudze dostarczać się mających, winna być wpisana do książki słuźbowej.

W razie niewciągnięcia umowy do książki słuźbowej rozstrzyga miejscowy zwyczaj o rodzaju, ilości i jakości odzieży i bielizny, dostarczać się mających.

§. 21.

Choroba sługi.

Słuźbodawca winien starać się o pielęgnowanie i leczenie chorego sługi; może to jednak uskutecznić nietylko w domu własnym, lecz także w zakładzie publicznym, lub w innem miejscu stosownem, jeżeli ztąd niebezpieczeństwo dla chorego nie wynika.

Obowiązek słuźbodawcy pielęgnowania i leczenia chorego sługi gaśnie z upływem dnia trzydziestego choroby sługi, jeżeli sługa z powodu tej choroby ze służby wydalonym zostaje (§. 27. lit. 1). Jeżeliliby zaś dzień rozwiązania stosunku słuźbowego, spowodowanego jakąkolwiek inną przyczyną, przed dniem trzydziestym choroby przypadał, gaśnie ten obowiązek słuźbodawcy z dniem rozwiązania stosunku słuźbowego.

O dniu zgaśnięcia obowiązku tego winien jednak słuźbodawca uwiadomić Zwierzchność gminną, względnie przełożonego obszaru dworskiego lub c. k. Dyrekcyę policyi na trzy dni przed ustaniem obowiązku pielęgnowania i leczenia chorego. W razie zaniedbania lub opóźnienia tego doniesienia, winien słuźbodawca pielęgnować i leczyć chorego sługę aż do upływu dnia trzeciego po uwiadomieniu o tem właściwej władzy.

Od chwili zgaśnięcia powyższego obowiązku słuźbodawcy sługa nieposiadający majątku tak samo pielęgnowanym i leczonym być ma, jak

każdy inny ubogi chory. Sługa zaś mający majątek własny, winien odtąd sam starać się o swoje pielęgnowanie i leczenie.

Jeżeli choroba sługi wynika z udowodnionej winy słuźbodawcy, winien słuźbodawca starać się o pielęgnowanie i leczenie chorego sługi aż do zupełnego wyleczenia, i dać mu nadto, stosowne wynagrodzenie.

Jeżeli zaś sługa popadł z własnej winy w chorobę, winien słuźbodawcy zwrócić poniesione koszta pielęgnowania i leczenia.

Jeżeli niezdolność sługi do pełnienia obowiązków słuźbowych spowodowana słabością sługi, nie wynika z winy słuźbodawcy i trwa dłużej niż dni ośm, traci sługa prawo do poboru zasługi w gotowiźnie za czas, przez który z powodu choroby nie był zdolnym do pełnienia obowiązków słuźbowych lub też na żądanie słuźbodawcy winien czas przez chorobę stracony odsłużyć w warunkach umowy słuźbowej.

Dział III.

Rozwiązanie stosunku słuźbowego.

§. 22.

Obopólna zgoda.

Stosunek słuźbowy może być dowolnie w każdej chwili rozwiązany, jeżeli obie strony na to się zgodzą.

§. 23.

Śmierć słuźbodawcy.

Śmierć słuźbodawcy rozwiązuje stosunek słuźbowy, jeżeli spadkobiercy słuźbodawcy nie zechcą sługi nadal zatrzymać; w takim razie jednak winni spadkobiercy wypłacić słudze zasługę i dać wynagrodzenie za wikt, ordynaryę i inne naturalia, o ile sługa na takowe był ugodzonym, a to przy słuźbie rocznej za sześć tygodni, przy krótszej za dwa tygodnie.

Gdyby jednak słuźba wcześniej skończyć się miała, należy się słudze zasługa tylko do czasu, w którym słuźba ustać miała.

§. 24.

Zmiana posiadania.

Umowa słuźbowa gaśnie co do sług przy gospodarstwie wiejskiem równie w takim razie, jeżeli gospodarstwo wskutek sprzedaży, zamiany, wydzierżawienia lub w jakikolwiek inny sposób w trzecie ręce przechodzi, a następcą słuźbodawcy sługi zatrzymać nie chce. Słuźbodawca winien jednak w tym wypadku dać słudze wynagrodzenie oznaczone w §. 23.

§. 25.

Słuźba wojskowa.

Powołanie sługi do pełnienia słuźby wojskowej rozwiązuje umowę słuźbową.

Powołanie sługi do ćwiczeń w rezerwie lub w obronie krajowej, równie jak powołanie go do służby tylko egzekucyjnej lub asystencyjnej nie rozwiązuje stosunku służbowego. Sługa winien po ukończeniu ćwiczeń, względnie służby egzekucyjnej lub asystencyjnej powrócić do przerwanej służby. Służbodawca ma prawo zatrzymać książkę służbową dla zapewnienia się, że sługa powróci do służby. Za czas przerwy nie należy się słudze żadna zasługa.

§. 26.

Upływ czasu. Wypowiadanie.

Jeżeli strony przy zawieraniu umowy służbowej wyraźnie postanowiły, iż umowa milcząco odnawiana być nie może, gaśnie stosunek służbowy przez upływ czasu w ustawie (§. 11) względnie w umowie oznaczonego.

Jeżeli jednak takiej umowy nie było, gaśnie stosunek służbowy tylko wówczas, jeżeli bądź to służbodawca, bądź sługa, umowę w terminie właściwym wypowiedział. Czas wypowiedzenia oznacza się przy umowach na przeciąg jednego roku zawartych, najmniej na sześć tygodni, zaś na krótszy przeciąg czasu zawartych przynajmniej na czternaście dni przed upływem czasu służby.

§. 27.

Oddalenie sługi.

Służbodawca może wydalić sługę natychmiast bez poprzedniego wypowiedzenia:

- a) jeżeli sługa do pełnienia przyjętej służby jest zupełnie niezdatnym;
- b) jeżeli dopuści się ciężkiego przekroczenia obowiązków służbowych, a mianowicie, jeżeli występuje z uporczywem nieposłuszeństwem lub zuchwałością przeciw rozkazom służbodawcy lub dozorecy nad sługami ustanowionego;
- c) jeżeli obrazi czynnie, wyrazami obelżywymi lub obmową ubliżającą służbodawcę, domowników jego lub dozorcę nad sługami ustanowionego, jeżeli podburza sługi przeciw służbodawcy, lub przeciw sługom innym, albo też w ogóle zakłóca rozmyślnie lub usiłuje zakłócić zgodę i spokój domowy;
- d) jeżeli dopuści się kradzieży, oszustwa lub sprzeniewierzenia, jeżeli do tego namawia sługi inne, albo też nie zawiadomi służbodawcę o dostrzeżonych oszukaństwach, sprzeniewierzeniach lub kradzieżach, bądź przez sługi inne, bądź przez osoby obce popełnianych;
- e) jeżeli sługa pomimo upomnień nieostrożnie się obchodzi z ogniem lub światłem, albo pali tytoń w miejscach, w których niebezpieczeństwo z tego powodu zagraża może lub w których służbodawca palenie tytoniu wzbronił (§. 15), jeżeli krzywdzi lub zaniedbuje zwierzęta domowe sobie powierzone, albo też wyrządza służbodawcy inną szkodę przez złość, swawolę lub ciężką opieszałość;
- f) jeżeli pomimo zakazu służbodawcy bierze na rachunek jego towary lub pożyczka pieniądze;

- g) jeżeli będzie dłużej, niż na ośm dni przyaresztowany;
- h) jeżeli oddaje się pijaństwu, grze, rozpucie, lub innego rodzaju nieobyczajności, albo namawia do tego dzieci lub krewnych słuźbodawcy;
- i) jeżeli bez pozwolenia słuźbodawcy nocuje po za domem, lub pozwala obcym nocować w domu słuźbodawcy, lub też w inny sposób raźący zakłóca porządek domowy;
- k) jeżeli z własnej winy zapadnie w chorobę zakaźną lub sprawiającą obrzydzenie;
- l) jeżeli nie z winy słuźbodawcy choruje dłużej jak przez dni trzydzieści.

Słuźbodawca winien atoli w każdym z powyższych wypadków uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, o ile chodzi o słuźbę na obszarze dworskim przełożonego obszaru dworskiego, a gdyby ten sam był słuźbodawcą c. k. starostwo, w mieście Lwowie zaś i w Krakowie c. k. Dyrekcję policyi, przyczem wolno mu żądać skonstatowania przyczyn, dla których słuźba oddalonym został.

W razie oddalenia słuźgi z przyczyn w tym paragrafie wymienionych, należy się słuźdze ugodzona zasłuźga jedynie do dnia istotnego wydalenia ze słuźby.

Słuźbodawca może nadto dochodzić przeciw słuźdze wynagrodzenia szkody (§. 51).

§. 28.

Opuszczenie słuźby.

Słuźga ma prawo opuścić słuźbę przed upływem czasu i bez wypowiedzenia:

- a) jeżeli słuźby dalej pełnić nie może bez uszczerbku zdrowia; brzemienność słuźącej nie upowaźnia atoli sama przez się do opuszczenia słuźby;
- b) jeżeli zdrowiu lub życiu słuźgi wskutek przekroczenia granic dozwolonej karności domowej zagraża niebezpieczeństwo;
- c) jeżeli słuźbodawca słuźgę do czynów nieobyczajnych lub zakazanych uwodzi, lub uwieść usiłuje, albo też nie ochrania go przeciw usiłowaniom takim domowników lub osób uczęszczających do domu słuźbodawcy;
- d) jeżeli słuźbodawca przedsięwzię podróż mającą trwać po nad czas trwania umówionej słuźby, albo też przenosi się na stałe zamieszkanie w miejsce więcej aniżeli o pięćdziesiąt kilometrów odległe od miejsca dotychczasowego pobytu, a słuźgę wbrew jego woli ze sobą wzięć zamierza;
- e) jeżeli rodzice słuźgi nagle w chorobę zapadną i w tej chorobie go dla pielęgnowania potrzebują.

Słuźga winien o zajściu takiej okoliczności donieść Zwierzchności gminnej, jeżeli jest w słuźbie na obszarze dworskim przełożonemu obszarowi dworskiego, a gdyby przełożony obszar dworskiego sam był słuźbodawcą, c. k. Starostwu, we Lwowie zaś i w Krakowie c. k. Dyrekcji policyi, i uodowodnić wiarogodnie doniesioną okoliczność, gdyby jej słuźbodawca zaprzeczał. Dopiero po otrzymaniu zezwolenia właściwej władzy może słuźga słuźbę opuścić.

Tylko niebezpieczeństwo oczywiste, grożące życiu sługi, lub też zagrożające innem dotkliwym, a powetować się nie dającym uszkodzeniem może usprawiedliwić doraźne oddalenie się przed uzyskaniem zezwolenia.

W razie zajścia okoliczności pod c) przewidzianej, należy się słudze wypłacić zaslugę i wynagrodzenie wiktów lub ordynaryi za czas, przez który służba trwać miała, lub przynajmniej za trzy miesiące, jeżeliby służba dłużej jak przez trzy miesiące trwać miała.

W innych wypadkach należy się zasługa i wikt lub ordynarya tylko do dnia rzeczywistego wystąpienia ze służby.

§. 29.

Wypowiedzenie przed upływem czasu służby.

Sługa może wypowiedzieć służbę przed upływem umówionego czasu trwania onejże z terminem sześciotygodniowym przy rocznej, a czternastodniowym przy krótszej służbie :

- a) jeżeli słuźdo do objęcia własnego gospodarstwa lub rzemiosła, mianowicie zaś słuźdo do wyjścia za mąż wydarza się korzystna sposobność, która przez dotrzymanie czasu słuźdo udaremnionąby została;
- b) jeżeli dochodzenie spadku lub inna sprawa ważna wymaga dłuższego pobytu słuźdo w innej miejscowości;
- c) jeżeli sługa rodzicom, wobec zmiany zaszłej w ich stosunkach po rozpoczęciu słuźdo, potrzebny jest do prowadzenia gospodarstwa lub rzemiosła, albo do pielegnowania ich, chociaż nie w nagłej chorobie (§. 28 lit. e), a odwołania słuźdo ze słuźdo nie można odroczyć aż do upłynięcia umówionego czasu trwania słuźdo;
- d) jeżeli słuźbodawca zatrzymuje słuźdo bądź wypłatę zaslugi w gotowiźnie za czas dłuższy, aniżeli to w §. 19. dozwolono, bądź też wydanie ordynaryi dłuźdo aniżeli jeden miesiąc po terminie, w jakim wedle umowy lub ustawy słuźdo wydana być miała.

Sługa winien o zajściu takiej okoliczności donieść Zwierzchności gminnej, jeżeli jest w słuźdo na obszarze dworskim c. k. Starostwu, we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcyi policyi i udowodnić wiarogodnie tę okoliczność w razie zaprzeczenia przez słuźbodawcę. Dopiero przez otrzymanie przyzwolenia staje się takie wypowiedzenie skutecznem. Sługa może atoli w razie nagłym w wypadkach pod a) b) c) przytoczonych żądać uwolnienia od słuźdo przy zachowaniu powyższego przepisu o doniesieniu dotyczącej władzy nawet przed upływem sześciotygodniowego, względnie 14-dniowego terminu wypowiedzenia, jeżeli słuźbodawcy na swe miejsce innego zdolnego słuźdo przedstawi, ugodziwszy się z nim o zaslugę za pozostający jeszcze czas słuźdo bez szkody dla słuźbodawcy.

§. 30.

Obowiązki słuźdo przy opuszczaniu słuźdo.

Sługa oddalający się ze słuźdo winien oddać słuźbodawcy w porządku bez poprzedniej awizacyi mieszkanie i inne użytki jako uzupełnienie

zasług na czas służby mu oddane jak n. p. pola, zagony i t. p., oraz wszystkie przedmioty, które mu pod dozór, do wykonania, przechowania lub do użytku oddane i powierzone były.

Jeżeli taki przedmiot zginął, lub stał się z winy sługi do użytku niezdatnym, może służbodawca żądać wynagrodzenia szkody ztąd powstałej i z tego tytułu zatrzymać słudze z zasług odpowiednią kwotę tak długo, dopóki strony o wysokość tego wynagrodzenia się nie porozumieją, lub w razie niedojścia do skutku takiego porozumienia, dopóki władza postanowieniami §§. 50. i 51. powołana, sporu o to wynagrodzenie prawomocnie nie rozstrzygnie. Nadto może służbodawca wymagać, ażeby mu sługa ze służby się oddalający okazał wszystkie przedmioty, które ze sobą zabiera.

Spyry z tego powodu wynikłe rozstrzyga i orzeczenia wykonuje właściwa władza w §. 50., 51. i 52 powołana.

§. 31.

Prawo sługi do odzieży przez służbodawcę dostarczanej.

Sługa staje się przez odbycie całorocznej służby właścicielem codziennej odzieży i bielizny przez służbodawcę dostarczonej. Odzież i bielizna do stroju przeznaczona zostaje nawet po odbyciu całorocznej służby własnością służbodawcy. Odmienna umowa winna być dla ważności zapisaną do książki służbowej.

§. 32.

Skutki rozmyślnego zaniedbywania służby.

Sługa, który dla tego źle, leniwo lub niechętnie pełni służbę, albo nieodpowiednio się zachowuje, ażeby przez to zmusić służbodawcę do wcześniejszego uwolnienia od służby, ulegnie surowej karze i będzie przymuszony do należytego wypełniania obowiązków.

§. 33.

Skutki oddalenia sługi bez prawnego powodu.

Służbodawca, który przed upływem czasu trwania służby sługę oddala, nie mając do tego powodów w §. 27. wymienionych, nie może być zniewolonym do przyjęcia napowrót wydalonego sługi, jednak jest obowiązany wypłacić mu zasługę i wartość wiktów lub ordynaryi za czas niedosłużony, jednakże nie wyższe jak za trzy miesiące, choćby stosunek służbowy na dłuższy czas obowiązywał. Sługa odprawiony ma oprócz tego prawo poszukiwać u służbodawcy szkody, gdyby jaką z tego powodu poniósł (§. 51).

§. 34.

Skutki bezprawnego opuszczenia służby.

Jeżeli sługa opuścił służbę przed upływem czasu trwania służby, a nie postąpił sobie przytem w sposób w §§. 28. i 29. przepisany, winien

służbodawca uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, gdy idzie o służbę w gminie, c. k. Starostwo, co do służby na obszarach dworskich, we Lwowie zaś i Krakowie c. k. Dyrekcyę policyi. Te władze zarządzają postępowanie i na żądanie służbodawcy przynaglą zbiegłego sługę środkami przymusowymi do powrotu do służby. Jeżeliby zbiegły sługa znajdował się po za granicami okręgu urzędowego władz kompetentnych, na ich zawezwanie ma on być dostawiony bezzwłocznie i bez dalszego dochodzenia przez c. k. Starostwo, w którego okręgu przebywa. — Wezwania takie ze strony Zwierzchności gminnych winny być wystósowane z dołączeniem orzeczenia za pośrednictwem tego Starostwa, do którego okręgu należy wzywająca Zwierzchność gminna (§. 52).

Służbodawca może jednak przyjąć innego sługę w miejsce zbiegłego.

W każdym razie zbiegły sługa ulega surowej karze i winien wynagrodzić służbodawcy w całej pełni szkodę wyrządzoną przez nieprawne opuszczenie służby (§. 51).

§. 35.

Przyjęcie zbiegłego sługi

Kto do służby lub na zarobek przyjmuje sługę, o którym wie lub przypuszczać może, że zbiegł ze służby, ulega stosownej karze, a nadto staje się służbodawcy, od którego sługa zbiegł, niepodzielnie ze zbiegłym sługą odpowiedzialnym (§. 51.) tak za szkodę powstałą z nieprawego wydalenia się zbiegłego sługi, jako też za koszta narosłe przez przyjęcie nowego.

Kto przyjmuje sługę bez żadnego dokumentu służbowego (§§. 38 i 39) uważanym będzie za świadomego o zbiegnięciu, gdy się okaże, że sługa istotnie zbiegł ze służby.

Dział IV.

Dokumenta służbowe

§. 36.

Książka służbowa. — Jej wydanie.

Każdy sługa winien zaopatrzyć się w książkę służbową. Książkę służbową wydaje Zwierzchność gminy, w której sługa jest przynależnym, przynależnym zaś do gmin miasta Lwowa i Krakowa miejscowa c. k. Dyrekcyja policyi, za złożeniem stempla przepisanego i kosztów druku według wzoru pod A.

Jeżeli gmina, w której sługa przebywa, nie jest gminą przynależności sługi, natenczas na prośbę sługi odniesie się Zwierzchność gminna do gminy przynależności sługi, a co do sług do gminy miasta Lwowa lub Krakowa przynależnych do właściwej c. k. Dyrekcyi policyi, z wezwaniem o nadesłanie lub o umocowanie do wydania słudze książki służbowej. Tak samo postąpią: przełożony obszaru dworskiego co do sług na obszarze dworskim pozostających i c. k. Dyrekcyja policyi co do sług we Lwowie i Krakowie przebywających.

Jeżeli nadeszł o ze strony właściwej władzy upoważnienie do wydania książki służbowej, wyda taką słudze Zwierzchność gminna, względnie c. k. Dyrekcya policyi, a co do sług na obszarze dworskim pozostających Zwierzchność gminna tej gminy, z którą tenże obszar dworski jedną miejscowość stanowi, a to z powołaniem się na datę i liczbę otrzymanego upoważnienia.

Sługom przychodzącym z krajów, w których nie wydają książek służbowych, równie jak sługom, których przynależność jest wątpliwą, wyda Zwierzchność gminna tej gminy, w której sługa pozostaje, względnie c. k. Dyrekcya policyi, sługom zaś na obszarze dworskim, Zwierzchność gminna tej gminy, z którą ten obszar dworski jedną miejscowość stanowi, książkę służbową na podstawie odnośnych dokumentów, i uwidoczni tę okoliczność w książce służbowej.

Władza wydająca książki służbowe winna mieć dokładny wykaz wydanych książek służbowych.

Paszporta, certyfikaty przynależności, książki służby wojskowej i tym podobne dokumenta, nie mogą zastąpić książki służbowej.

Osobne przepisy stanowią, o ile książki służbowe służyć mogą jako legitymacye do podróży.

§. 37.

Przechowywanie książki służbowej.

Służbodawca winien wziąć książkę służbową lub certyfikat (§. 38.) w swe przechowanie przy przyjęciu sługi, a najpóźniej przy istotnem wstąpieniu sługi do służby.

§. 38.

Certyfikat służbowy.

Jeżeli sługa szukający służby nie jest opatrzony w książkę służbową bądź to dlatego, że:

- a) pomimo wniesionej prośby o jej wydanie nie otrzymał jej jeszcze, bądź też dlatego, że
- b) wydaną książkę zgubił (§. 43.), lub że takowa zniszczeniu uległa, bądź wreszcie dlatego, że
- c) poprzedni służbodawca bezprawnie mu ją przytrzymał, bądź wreszcie w razie, jeżeli
- d) służbodawca nie chce wydać świadectwa tymczasowego (§. 39.) słudze mającemu zamiar starać się o nową służbę

wyda słudze w gminie przebywającemu Zwierzchność gminna, słudze na obszarze dworskim przebywającemu c. k. Starostwo, słudze wreszcie we Lwowie lub w Krakowie przebywającemu c. k. Dyrekcya policyi, po sprawdzeniu okoliczności przytoczonych certyfikat według wzoru B., na podstawie którego sługa pomimo braku książki służbowej do służby przyjęty być może.

Sługa, który bez książki do służby wstępuje, odda służbodawcy ten certyfikat; winien jednak niezwłocznie postarać się o wydanie książki służbowej, którą służbodawca weźmie w swe przechowanie, certyfikat zaś zwróci tej władzy, która go wydała.

§. 39.

Poświadczenie tymczasowe.

Służbodawca winien na żądanie sługi mającego zamiar starania się o nową służbę przed upływem terminu służby, w której pozostaje, wydać poświadczenie tymczasowe.

W tym celu użyć należy blankietów do książki służbowej dołączonych i jej integralną część stanowiących, o dwóch równobrzmiących połowach, jak wzór C.

Na żądanie sługi winien służbodawca wypełnić rubryki w obu dwu połowach, z których jedna (juksta) ma w książce pozostać, druga z książki wycięta i przez służbodawcę podpisana słudze wydaną będzie.

Poświadczenie takie podpisane i pieczęcią właściwej władzy stwierdzone, służyć ma jedynie w celu umożliwienia słudze otrzymania nowej służby i zawarcia ważnej umowy (§. 1., 2.). Poświadczenie to traci wszelką ważność po upływie terminu służby, w czasie trwania której wydanem zostało.

Jeżeli przełożony obszaru dworskiego jest zarazem służbodawcą, poświadczenie przez niego wydane przez c. k. Starostwo stwierdzonem być winno.

§. 40.

Przyjęcie sługi bez dokumentu służbowego.

Służbodawca, który przyjmuje sługę nie mającego ani książki służbowej, ani certyfikatu, ani wreszcie poświadczenia tymczasowego, ulega karze i może być oprócz tego pociągnięty do odszkodowania §. 35. przewidzianego.

§. 41.

Zgłoszenie przyjętego sługi.

Służbodawca winien wypełnić odpowiednie rubryki w książce służbowej i najdalej do dni ośmiu po wstąpieniu sługi do służby uwiadomić o tem Zwierzchność gminną, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcyę policyi i okazać przytem książkę służbową lub certyfikat.

Tę okoliczność stwierdza Zwierzchność gminna, przełożony obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcyja policyi w książce służbowej lub na certyfikacie.

§. 42.

Świadectwo służbowe.

Przy wystąpieniu sługi ze służby wypełni służbodawca rubryki książki służbowej, zawierające świadectwo sługi, albo też uda się ze sługą do Zwierzchności gminnej, do przełożonego obszaru dworskiego, względnie do c. k. Dyrekcyi policyi, i da ustępującemu słudze ustne świadectwo, które dotycząca władza wpisze we właściwe rubryki książki służbowej, i książkę słudze wyda.

Tylko korzystne świadectwa wpisuje się. Rubryki, któreby ujemnie wypełnić należało, wypełnia się kreskami.

Jeżeli słuźbodawca przy wystąpieniu słuźgi ze słuźby sam powypełniał rubryki książki słuźbowej, winien słuźga, otrzymawszy książkę słuźbową, najdalej do trzech dni po wystąpieniu ze słuźby, zgłosić się do Zwierzchności gminnej, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcyi policyi. W książce słuźbowej należy potwierdzić, że słuźga obowiązkowi temu zadosyć uczynił.

Gdyby świadectwo niekorzystne opierało się na obwinieniu, a słuźga zażądał dochodzenia i wykazał tegoż bezzasadność, uwidoczni tę okoliczność Zwierzchność gminna, c. k. Starostwo, względnie c. k. Dyrekcyja policyi w rubryce „uwaga“ książki słuźbowej.

Słuźbodawca wydający słuźdze świadomie korzystne świadectwo, niezgodne z prawdą, ulega stosownej karze. (§. 54.)

§. 43.

Książka słuźbowa dokumentem publicznym. — Warunki ważności wpisu umowy do książki.

Książka słuźbowa, certyfikat i poświadczenie tymczasowe przez właściwą władzę podpisane i jej pieczęcią stwierdzone są dokumentami publicznymi, kto je podrabia, cudzych używa lub swoje daje komu innemu do użytku, ulegnie zastosowaniu właściwych postanowień karnych.

Warunki umowy słuźbowej, wpisane do książki słuźbowej, wymagają do ważności swej własnoręcznego podpisu zarówno słuźbodawcy jak słuźgi.

Jeżeli jedna ze stron lub obydwie pisać nie umia, winna być umowa stwierdzona przez podpis dwóch świadków, albo też przez Zwierzchność gminną w obrębie gminy lub przez przełożonego obszaru dworskiego w obrębie tegoż obszaru, lub jeżeli słuźbodawca jest zarazem przełożonym obszaru dworskiego, przez c. k. Starostwo.

§. 44.

Wydanie duplikatu książki słuźbowej.

Jeżeli książka słuźbowa zginęła lub zniszczeniu uległa, należy o tem donieść Zwierzchności gminnej, względnie c. k. Starostwu pobytu, we Lwowie i Krakowie zaś c. k. Dyrekcyi policyi. — Władza sprawdzi doniesienie i jeżeli się okaże, że dawniejsza książka słuźbowa istotnie zginęła lub zniszczeniu uległa, wyda nową książkę słuźbową, o ile do wydania jej po myśli §. 36. jest uprawnioną, lub uda się do władzy, która zgubioną wydała była o wydanie nowej. W nowej książce słuźbowej jednak wyraźnie uwidocznić należy, że jest duplikatem.

§. 45.

Pozostawianie książki słuźbowej u słuźbodawcy.

Jeżeli słuźga ze słuźby ustępujący książkę słuźbową u słuźbodawcy zostawi, a miejsce pobytu słuźgi nie jest wiadome, należy oddać książkę słuźbową Zwierzchności gminnej, jeżeli chodzi o słuźbę na obszarze dworskim c. k. Starostwu, we Lwowie i w Krakowie c. k. Dyrekcyi policyi. Władza ta przesłała książkę słuźbową tej władzy, która ją wydała. Jeżeli miejsce pobytu słuźgi, który ze słuźby ustąpił, jest wiadome, należy mu

doręczyć książkę służbową za pośrednictwem właściwej Zwierzchności gminnej, przełożonego obszaru dworskiego, względnie c. k. Dyrekcji policyi.

Dział V.

Wykonanie przepisów tej ustawy.

§. 46.

Zwierzchność gminna.

Do wykonywania przepisów tej ustawy w obrębie gminy powołaną jest Zwierzchność gminna z wyjątkiem miast stołecznych Lwowa i Krakowa, tudzież gmin położonych w ich okręgu policyjnym (§. 48).

§. 47.

Starstwo. — Przełożony obszar dworskiego.

Na obszarach dworskich wykonują przepisy tej ustawy c. k. Starstwo i przełożony obszar dworskiego.

§. 48.

Dyrekcya policyi.

W miastach stołecznych Lwowie i Krakowie wraz z okręgiem policyjnym każdego z tych miast wykonuje c. k. Dyrekcya policyi niniejsze przepisy i sprawuje wszystkie czynności przekazane Zwierzchności gminnej, dopóki ich sprawowanie nie przejdzie we własny zakres działania gminy.

§. 49.

Policyjny zakres działania.

Zadaniem zwierzchności gminnych, przełożonych obszarów dworskich i c. k. Dyrekcji policyi jest czuwać nad karnością i obyczajnością sług, tudzież nad zachowywaniem przepisane go porządku; przedewszystkiem zaś winny nadzorować sługi niemające służby.

Oprócz tych władz jest obowiązkiem straży bezpieczeństwa a mianowicie c. k. żandarmeryi czuwać nad sługami bez służby pozostającymi.

Sługi bez świadectwa (§. 42.) lub bez stałego zajęcia lub o których wiadomo, że ze służby zbiegli, winna c. k. żandarmerya dostawić dotychczasowej władzy do właściwego dochodzenia nawet bez poprzedniego zawezwania ze strony służbodawców.

Do sługi bez służby, nie należącego do gminy, w której przebywa, jeżeli nie korzysta z wydarzającej się sposobności wstąpienia do służby lub zajęcia się innem godziwym zatrudnieniem, jeżeli wieździe życie gorszące lub nieobyczajne, jeżeli nie ma widoku otrzymania wkrótce służby, lub innego zatrudnienia, zastosowane będą odpowiednie postanowienia ustaw.

§. 50.

Rozstrzyganie sporów.

Spory między służbodawcami z jednej, a sługami z drugiej strony, powstające z umowy służbowej, lub w ogóle ze stosunku służbowego, a wytoczone:

- a) po zawarciu umowy, jednak przed rozpoczęciem istotnego stosunku służbowego;
- b) w ciągu trwania stosunku służbowego, lub
- c) przed upływem dnia trzydziestego od dnia ustania stosunku służbowego, przeprowadza w drodze jak najkrótszej z wyłączeniem dowodu z przysięgi stron, tudzież bez zaprzysięgania świadków i znawców i rozstrzyga Zwierzchność gminna, względnie c. k. Dyrekcya policyi a co do służby na obszarach dworskich c. k. Starostwo.

Jeżeli rozchodzi się o spór wynikły z umowy służbowej, która jeszcze w życie nie weszła, ta władza powołaną jest do przeprowadzenia rozprawy i wydania orzeczenia, w której okręgu strona pozwana przebywa; zresztą zaś władza, w której okręgu istnieje lub istniał stosunek służbowy, z którego spór się wywiązał. Właściwa władza winna w celu przeprowadzenia dochodzenia wyznaczyć termin rozprawy najpóźniej na ósmy dzień po otrzymanem doniesieniu.

Spory służbowe wytoczone po upływie dnia trzydziestego od dnia rozwiązania stosunku służbowego rozstrzygają sądy.

§. 51.

Pretensye o wynagrodzenie szkody.

Jeżeli co do wysokości wynagrodzenia szkody poszkodowany z pozwanym nie pogodzą się, władza powołana do rozstrzygnięcia sporu oznaczy w orzeczeniu także wysokość wynagrodzenia.

Jeżeli poszkodowany żąda wynagrodzenia przenoszącego trzydzieści zł. w. a., wtedy w orzeczeniu władzy administracyjnej można mu przyznać tylko wynagrodzenie do trzydziestu zł. w. a., a co do reszty wynagrodzenia należy go odesłać do drogi sądowej.

§. 52.

Wykonywanie orzeczeń.

Władza, która orzeczenie wydała, powołaną jest także do wykonania orzeczenia, w razie zaś jeżeli strona zasądzona po za jej okręgiem urzędowym przebywa, ma się udać o wykonanie prawomocnego orzeczenia do tej władzy, w której okręgu zasądzony przebywa.

Jeżeli jednak rozchodzi się o przystawienie sługi do rozpoczęcia służby, lub też dostawienie zbiegłej sługi, Zwierzchność gminna jedynie tylko swe własne orzeczenia wykonywać może.

We wszystkich innych wypadkach udawać się należy z dołączeniem prawomocnego orzeczenia do właściwego c. k. Starostwa, względnie do c. k. Dyrekcji policji o przymusowe przystawienie sługi.

Władza zawezwana winna bezzwłocznie i bez dalszego dochodzenia wezwaniu temu zadość uczynić.

Przystawienie sługi skutecznionem być może tylko na koszt służbowodawcy, który przystawienia żądał. Jeżeli jednak orzeczenie, na którego podstawie sługa przystawionym został, stanie się prawomocnem, mąż służbowodawca prawo żądać od sługi zwrotu wszelkich wydatków z tego powodu poniesionych.

§. 53.

Władza karna.

Władzę karną na podstawie postanowień tej ustawy wykonuje Zwierzchność gminna w sposób przepisany w §. 60. ust. gm., c. k. Staroctwo, względnie c. k. Dyrekcyja policyi.

§. 54.

K a r y.

Za przekroczenie przepisów tej ustawy nakładano będą kary pieniężne lub areszt. Kary pieniężne nie mogą przekraczać kwoty 5 zł. w. a. jednorazowo co do sług, co do innych zaś osób 100 zł. w. a. jednorazowo. Kara aresztu nie może przekraczać dni dwudziestu. Można ją jednak postem zaostrzać odpowiednio do postanowień ustawy karnej.

Grzywny należy w razie niemożności ściągnięcia przemienić na areszt, licząc za pięć zł. w. a. grzywny po dwadzieścia cztery godzin aresztu, przyczem atoli trwanie aresztu nie może być krótszem, jak godzin dwaście.

Grzywny tak w gminie jak na obszarze dworskim nakładane, wpływają do funduszu miejscowych ubogich, a to przy grzywnach nakładanych na obszarze dworskim do funduszu miejscowych ubogich tej gminy, z którą razem dotyczący obszar dworski jedną stanowi miejscowość.

§. 55.

Tok instancyi.

Co do rekursów i zażaleń, wnoszonych przeciw orzeczeniom i rozporządzeniom, wydanym na podstawie tej ustawy, obowiązują postanowienia ogólne.

§. 56.

Natychmiastowa wykonalność orzeczeń.

Rekurs przeciw orzeczeniu, że sługa ma w służbie nadal pozostać, albo też, że stosunek służbowy rozwiązany zostaje i słudze wolno służbę opuścić, nie wstrzymuje natychmiastowego wykonania wydanego orzeczenia.

Orzeczenie zaś, że sługa ma do służby wstąpić, lub że sługa zbiegły do służby przystawiony być winien, tylko w takim wypadku mimo rekursu natychmiast wykonane być może, jeżeli służbodawca złoży u właściwej władzy kwotę równającą się dwumiesięcznej zaśludze w gotowiźnie. Kaucya ta jednak 15 zł. w. a. przewyższać nie powinna nawet w tym razie chociażby dwumiesięczna zaśluga wynosiła więcej aniżeli 15 zł. w. a.

Kaucya ta służyć ma na zabezpieczenie szkody, jakąby mógł ponieść sługa wskutek wykonania orzeczenia pierwszej instancyi, jeżeliby to orzeczenie przez wyższe władze w dalszym toku instancyi prawomocnie uchylone zostało.

T R E Ś Ć

postanowień zawartych w ustawie o stosunkach sług.

Dział I. Powstanie stosunku służbowego.

- §. 1. Zawarcie umowy.
- §. 2. Zadatek.
- §. 3. Warunki umowy.
- §. 4. Zastępca słuźbodawcy.
- §. 5. Równoczesne przyjęcie kilku słuźb.
- §. 6. Odmawianie słuźgi.
- §. 7. Stręczenie słuź.
- §. 8. Rozpoczęcie słuźby.
- §. 9. Nieprzyjęcie słuźgi.
- §. 10. Niestawienie się do słuźby.

Dział II. Prawa i obowiązki w czasie słuźby.

- §. 11. Czas trwania słuźby. Milczące odnawianie.
- §§. 12—16. Obowiązki słuźgi.
- §. 17. Zachowanie się słuźbodawcy wobec słuźgi.
- §. 18. Robota.
- §. 19. Zasługa.
- §. 20. Wikt i odzież.
- §. 21. Choroba słuźgi.

Dział III. Rozwiązanie stosunku służbowego.

- §. 22. Obopólna zgoda.
- §. 23. Śmierć słuźbodawcy.
- §. 24. Zmiana posiadania.
- §. 25. Słuźba wojskowa.
- §. 26. Upływ czasu. Wypowiedzenie dla zapobiegnięcia milczącemu odnawieniu umowy.
- §. 27. Oddalenie słuźgi.
- §. 28. Opuszczenie słuźby.
- §. 29. Wypowiedzenie przed upływem czasu słuźby.
- §. 30. Obowiązki słuźgi przy opuszczaniu słuźby.
- §. 31. Prawo słuźgi do odzieży przez słuźbodawcę dostarczanej.
- §. 32. Skutki rozmyślnego zaniebdywania słuźby.
- §. 33. Skutki oddalenia słuźgi bez prawnego powodu.
- §. 34. Skutki bezprawnego opuszczenia słuźby.
- §. 35. Przyjęcie zbiegłego słuźgi.

Dział IV. Dokumenta słuźbowe

- §. 36. Książka słuźbowa. Jej wydanie.
- §. 37. Przechowywanie książki słuźbowej.

- §. 38. Certyfikat służbowy.
- §. 39. Poświadczenie tymczasowe.
- §. 40. Przyjęcie sługi bez książki.
- §. 41. Zgłoszenie przyjętego sługi.
- §. 42. Świadcstwo służbowe,
- §. 43. Książka służbowa dokumentem publicznym. Warunki ważności wpisu umowy do książki.
- §. 44. Wydanie duplikatu książki służbowej.
- §. 45. Pozostawienie książki służbowej u służbodawcy.

Dział V. Wykonanie przepisów ustawy.

- §. 46. Zwierzchność gminna.
 - §. 47. Starostwo. Przełożony obszaru dworskiego.
 - §. 48. Dyrekcya policyi.
 - §. 49. Policyjny zakres działania.
 - §. 50. Rozstrzyganie sporów.
 - §. 51. Pretensye o wynagrodzenie szkody.
 - §. 52. Wykonywanie orzeczeń.
 - §. 53. Władza karna.
 - §. 54. Kary.
 - §. 55. Tok instancyi.
 - §. 56. Natychmiastowa wykonalność orzeczeń.
-

Wzór A. do §. 36.

(Na str. 1):

K s i ą ż k a s ł u ż b o w a

wydana po myśli ustawy o stosunkach sług z dnia Dz. u. k.
Nr. dla

.
na podstawie

.
na dniu L. przez
(pieczęć) (podpis)

(str. 2. próżna)

(str. 3):

Książka służbowa

zawierająca stronnic opatrzonych liczbami po sobie następującemi
od do
dla
rodem z
gmina
powiat
kraj
przynależn do gminy
w powiecie.
w kraju

(własnoręczny podpis posiadacza książki lub stwierdzenie, że pisać nie umie).

(str. 4):

Opisanie osoby :

rok urodzenia.
religia i wyznanie
wzrost
twarz
oczy
brwi
nos
włosy
zęby
broda
szczególne znamiona

Uwaga. Na stronie 5 i następnych należy zamieścić „Ustawę o stosunkach sług“ w dosłownem brzmieniu drobnym drukiem.

Na najbliższej stronie parzystej po ukończeniu druku ustawy :

Na pierwszej stronie.

Na drugiej stronie

Imię i nazwisko i mieszkanię słuźbodawcy	rodzaj słuźby	zadatek dany	umówione wynagrodzenie	umówiony czas trwania słuźby	umówione wypowiedzenie	dzień rozpoczęcia słuźby	Dzień wystąpienia ze słuźby	wierność	uległość	uzdolnienie	pilność	obyczajność	Uwaga

(i tak kolejno zadrukować dalszych 34 str. a pozostawić ostatnią prózną).

Wzór B. do §. 38.

(1sza strona):

Certyfikat słuźbowy.

Mocą którego poświadcza się, że N. N. liczący lat . . . przynależny(a) do gminy w powiecie od dnia . . miesiąca r. . . . do dnia r. . . . na słuźbę wstąpił i tamże dotąd pozostaje (lub do dnia . . miesiąc i rok) w słuźbie pozostawał i że na podstawie niniejszego certyfikatu do słuźby przyjętym(a) być może.

(Data)

(Podpis władzy i pieczęć).

(2ga strona):

Dotąd pozostawał(a) w słuźbie i okazał(a) się co do jak na wzorze C.

Opisanie osoby.

Wzór C. do §. 39.

L. p.

Poświadczenie tymczasowe.

ważne do
 dla
 przynależnego(ej) do gminy
 w powiecie, kraju
 Według książki służbowej pozostawał
 dotąd w służbie

u N. N. od do

u N. N. od do

u N. N. od do

w końcu u podpisanego od

i okazał się co do

wierność	uległość	uzdolnie- nie	pilność	obyczaj- ność	Uwaga

Data i podpis.

L. p.

Poświadczenie tymczasowe.

ważne do (literami wypisać)

dla

przynależnego (ej) do gminy

w powiecie, kraju

według książki służbowej pozostawał dotąd w służbie

u N. N. . . . od do

u N. N. . . . od do

u N. N. . . . od do

w końcu u podpisanego od

i okazał się co do

wierność	uległość	uzdolnie- nie	pilność	obyczaj- ność	Uwaga

Data.

Podpis wydającego.

L. Ze strony powyższe poświadczenie
zatwierdza się. Data i podpis władzy.

Pieczęć władzy.

P o ś w i a d c z e n i e t y m c z a s o w e .

